

TARİHE TANIKLIĞIM

Aliya İzzetbegoviç, Klasik Yayıncılık, İstanbul, 2013, 8. Baskı, 598 Sayfa.

Yunus BURULDAY¹

Geliş: 03.12.2020 / Kabul: 14.12.2020

Aliya İzzetbegoviç'in ilk olarak 2003 yılında basılan Tarihe Tanıklığı adlı eser 2013 yılında 8. baskısını gerçekleştirmiştir. Alev Erkilet, Ahmet Demirhan ve Hanife Öz tarafından tercüme edilen kitap Aliya'nın çocukluğundan Bosna'nın bağımsızlığına kavuşmasına kadar geçen dönemi anlatan otobiyografik bir eserdir. Eser dönemin birinci kaynağından ele alınan resmi bir belge niteliği taşır. Bosna halkının yeniden bağımsızlığına önderlik eden yüce bir şahsiyetin kaleminden çıkmış olması kitaba çok derin anlamlar yüklemektedir.

Eser Boşnakça aslından değil İngilizce çevirisi esas alınarak hazırlanmıştır. Aliya'nın liderliğinin çok yönlü yansımalarını gördüğümüz eserin içeriğine geçmeden önce "Bilge Kralın" hayatını kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Aliya, Mustafa ve Hiba çiftinin beş çocuğundan biri olarak 8 Ağustos 1925'te Bosna Hersek'in Bosanski Samac şehrinde doğdu. Henüz 3 yaşındayken ailesiyle Saraybosna'ya taşınan ve eğitimini burada sürdüren Aliya, daha gençlik yıllarında ülkedeki Müslüman nüfusa yönelik ayrımcılığa baş kaldıran isimler arasında yer aldı. Aliya, Yugoslavya Krallığı döneminde, temel hedefi ülkedeki Müslüman Boşnakları dini ve milli konularda bilinçlendirmek olan "Genç Müslümanlar" isimli oluşumun öne çıkan isimleri arasında yer aldı. Bu oluşum, Müslümanların ülkedeki diğer etnik ve dini gruplarla eşit haklar elde etmesini amaçlıyor, aynı zamanda Çetnik ve Ustaşa'ların yıktığı Müslüman evleri ve camilerin yeniden inşası için çalışıyordu. Savaşın akabinde kurulan Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti, faşizme galip gelse de dini ve milli konularda Müslüman Boşnakların sorunlarına çözüm olmadı. Aralarında Aliya'nın da bulunduğu "Genç Müslümanlar" teşkilatının bazı üyeleri, "din bilincinin uyandırılması" yönündeki faaliyetleri nedeniyle 1946'da tutuklandı. Aliya, 3 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Cezaevinden çıktıktan sonra önce ziraat fakültesine kaydolan Aliya, 2 yıl sonra ise

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, yunusburulday@gmail.com

hukuk fakültesine geçti ve buradan mezun oldu. Halida ile 1949'da dünya evine giren Aliya'nın Leyla, Sabina ve Bakir adlarında üç çocuğu oldu. Marksist-Leninist görüşlere sahip Josip Broz Tito liderliğindeki Yugoslavya'da da insan hakları için mücadelesini sürdüren Aliya, "Preporod", "Takvim" ve "Glasnik" gibi gazete ve mecmualarda kimliğini ifşa etmeden yazılar yazdı. Aliya yazılarını, çocuklarının baş harflerinden oluşan "LSB" mahlası ile yayınladı. İslam dünyasının içinde bulunduğu durumla da yakından ilgilenen Aliya, 1960'larda yazmaya başladığı "İslam Deklarasyonu" isimli eserini 1970'te yayınladı. Tito'nun 1980'de ölmesiyle Yugoslavya'da aşırı milliyetçi söylemler yeniden sahneye çıktı. O yıllarda ceza kanununa "ifade suçu" da eklendi. Aliya İzetbegoviç, yazdığı "Doğu ve Batı Arasında İslam" isimli eseri yayınlanmadan hemen önce, 1983'de beraberindeki 12 Müslüman aydınla tutuklandı. "Saraybosna Süreci" olarak adlandırılan dava başladı. Aliya ve diğer Müslüman aydınlar, ifade suçundan ve organize örgüt kurarak düşmanca faaliyette bulunmaktan suçlu bulundu. Aliya'nın mahkumiyet kararı, "İslam Deklarasyonu" isimli kitabındaki ifadelerine dayandırıldı. Aliya, 14 yıl hapse mahkum edildi. Hapiste geçirdiği dönemde de yazmaya devam eden Aliya, "Özgürlüğe Kaçışım-Zindandan Notlar:1983-1988" isimli eserini burada kaleme aldı.

Aliya, 1988'deki afla serbest kaldı. Aliya İzetbegoviç, 1990'da kurulan ve bugün de Bosna Hersek'teki Boşnakların en büyük partisi konumundaki Demokratik Eylem Partisinin (SDA) ilk genel başkanı seçildi. SDA, ilk çok partili seçimde ülkede en çok oyu alırken, Aliya da Yugoslavya'daki 6 sosyalist cumhuriyetten biri olan Bosna Hersek'in başkanı oldu. Bosna savaşının ardından yapılan ilk seçimde, Aliya İzetbegoviç "bağımsız" Bosna Hersek'in ilk cumhurbaşkanı ve daha sonra da Devlet Başkanlığı Konseyi'nin ilk başkanı oldu. Aliya, 2000'de sağlık sorunları nedeniyle Devlet Başkanlığı Konseyi'ndeki görevinden istifa ederken, partisinin 2001'deki kongresinde de genel başkanlığa aday olmayacağını açıkladı. Bosna Hersek halkına uluslararası arenada tanınan, bağımsız ve egemen bir devlet bırakan Aliya İzetbegoviç, 19 Ekim 2003'te başkent Saraybosna'da vefat etti. Cenazesine farklı ülkelerden 150 binden fazla insanın katıldığı Boşnak lider, vefatından önce "şehitlerin arasında mütevazı bir mezara defnedilmek istediğini" vasiyet etmesi üzerine Saraybosna'daki Kovaçi Şehitliği'ne defnedildi.

Bilge kişiliğiyle de tanınan Aliya, ardında "Doğu ve Batı Arasında İslam", "İslam Deklarasyonu", "Özgürlüğe Kaçışım", "Tarihe Tanıklığım" ve "Köle Olmayacağız" gibi eserler bıraktı.

Eser okuyucularını Juan Goytisolo'nun:" Bosna trajedisi insanın yapabilecekleri hakkında en iyiyi ve en kötüyü gösteren eşsiz bir bilgi kaynağıdır." sözü ile karşılar. Daha sonra Aliya hakkında kısa bilginin verildiği bölümün ardından Aliya ile defalarca görüşme fırsatı elde eden Akif Emre tarafından kaleme alınan sunuş kısmıyla devam eder. Aliya'nın "Hayatımın Bir Kısmı" adında alternatif bir önsözle kitaba giriş yapılmıştır. Aliya bu bölümde eserin büyük bir bölümünün mektuplardan veya yaptığı konuşmalardan ve mülakatlardan oluştuğunu ifade etmiştir. Kitap, Bosna Hersek'in Kısa Tarihi, Gençlik ve İlk Mahkumiyet, Saraybosna Davası, Partinin Kurulması ve Yugoslavya'nın Yeniden Yapılandırılması Girişimi, Savaş Günlüğü, Srebrenica, Savaş ve Lafazanlık, Dayton Günlüğü, Daytondan Sonra adlı bölümlerden oluşur. Bu bölümlerin dışında eserde Ekler diye bir bölüm vardır ki bu bölüm içerisinde; General Divjok'un Mektubu, Sidran'la Yapılmış Bir Konuşmadan, Alman Dış Politika Derneğindeki Konferans, Fransız Uluslararası İlişkiler Enstitüsündeki Konuşmadan Bölümler, Dani Dergisiyle Söyleşi, İKÖ Eğitim Bilim ve Kültür Toplantısındaki Konuşmam, Bazı Sorunlar Üzerine adlı Aliya'nın mektup ve konuşmalarının yer aldığı alt bölümler bulunmaktadır. Eser, dizin ve Aliya'nın 1925-2003 yılları arasında ait bazı fotoğraflarının bulunduğu albüm ile sona ermektedir.

Aliya'nın gençlik yıllarında sergilediği ve devlet başkanı statüsünde de bozmadan devam ettirdiği Müslüman'ca bakışı, onu diğer liderlerden ayıran en büyük özelliği oldu. Aliya'nın kaleminden savaşı okumak, mücadeleye nasıl ve ne şekilde yön verdiğini görmek açısından çok önemlidir. Tarihe Tanıklığım isimli eserinde Aliya'nın çocukluk yıllarından gençlik dönemlerine, yaşadığı şehir bombalanırken bir sığınakta hanımıyla tanışıp ona aşık olduğu yıllardan Bosna Savaşı'nın en derin noktalarına kadar birçok detayı Bilge Kral'ın ağzından dinliyoruz. Hürriyetin, demokrasinin, insanlığın ve adaletin göreceli kavramlar olmadığını, Müslüman bir bakış açısıyla devlet başkanı olarak sergilediği siyasi ve askeri yeteneklerinin ne derece büyük olduğunu Aliya'nın bu kitabından okuyoruz. Sadece diplomatik anlamda değil, aynı zamanda askeri alanda da büyük başarılarla imza atan Bilge Kral, bizlere imkansızlıklar içerisinde yine de umudu yeşertebilmeyi gösteriyor ve kendi hayatını buna örnek olarak gösteriyor.

Kitabın tanıtım metninde şöyle bir cümle geçer: "Aliya İzzetbegoviç faktörü olmadan Bosna'nın bağımsızlık mücadelesi anlaşılabilir." işte bu sebeple Aliya'nın kaleminden o yılları okumak, mücadeleye nasıl ve ne şekilde yön verdiğini görmek bakımından eser oldukça önemlidir.

